

Check-10

Checklista för polisiär bedömning av risk

Mt: _____ **K-nr:** _____

Risikfaktorer mt:

(Bedöm N, D, J, och specificera)

N,D,J

Allmänt:

1. Våld _____
2. Hot/Avsikt _____
3. Kriminell belastning _____
4. Tillgång till vapen _____
5. Upptrappning _____

Personlighetsmässigt:

6. Missbruk _____
7. Psykiska problem _____
8. Kriminell attityd/Antisocialt umgänge _____
9. Dålig impuls kontroll _____ Aggressiv Depressiv
10. Bristande empati/skuld/ånger _____

**Överväganden om brottsofferskydd? Fortsätt på nästa sida (Check-10 +) →
Om inte, fortsätt nedan och sammanställ Check-10**

Övrigt: _____

Risk? (Markera med ett X, Låg, Medel eller Hög): L _____ M _____ H _____

Risk för vad? _____

Åtgärd: _____

Ifylld av: _____ **Datum:** _____

Check-10+**Offret/offrens sårbarhet:**

(Bedöm N, D, J, och specificera)

11. Inkonsekvent beteende eller attityd gentemot gärningsmannen _____

12. Extrem rädsla _____

13. Dålig tillgång till social och professionell hjälp _____

14. Farlig livssituation _____

15. Personliga problem _____

Övrigt: _____

Risk? (Markera med ett X, Låg, Medel eller Hög): L _____ M _____ H _____

Risk för vad? _____

Behov av skydd? _____

Åtgärd: _____

Ifylld av: _____ **Datum:** _____

Check-10

Användningsområden och instruktioner

Bakgrund

Såväl ingripandepatruller som utredare och analytiker ställs dagligen inför uppgiften att värdera hot och risker av olika slag. Ofta görs detta på ett alldeles utmärkt sätt utifrån vad som ibland brukar benämnas professionalism, dvs som yrkesman lär man sig med tiden en viss färdighet. Dock har det visat sig att denna professionalism väsentligt kan förbättras om bedömaren ifråga får tillgång till någon slags struktur att hålla sig till. Även en yrkesman med en alldeles särskilt uttalad färdighet i att bedöma hot och risker har *de facto* en begränsad egen erfarenhet, och kan tämligen lätt råka ut för glömska eller förbiseenden av olika slag, eller att man av olika skäl aldrig tidigare kommit i kontakt med just den typen av gärningsman som man nu har att bedöma risker och vidta åtgärder för.

Den mest framkomliga vägen att utföra hot- och riskbedömningar under senare år har visat sig vara den som brukar benämnas ”den strukturerade professionella”. Detta innebär inte att några slags ”mirakelmediciner” i form av riskbedömningsinstrument med exakta brytpunkter för när någon är, respektive inte är, farlig tillämpas. Istället använder man ett strukturerat underlag, framtaget på vetenskaplig grund, bestående av bevisligen viktiga riskfaktorer där bedömaren själv har stor frihet och också stort ansvar för vilken slutsats som skall dras. Detta strukturerade underlag består i allmänhet av checklistor innefattande enligt vetenskapen bevisligen viktiga riskfaktorer, som bedömaren har att checka av och värdera. Några fixa regler för vem eller vilka som är farliga finns inte. Detta är helt upp till bedömaren själv att avgöra. I praktiken innebär detta att endast en förekommande riskfaktor i en checklista kan innebära att bedömaren anser en hög risk föreligga, liksom att förekomsten av ett flertal riskfaktorer kan innebära att bedömaren anser att det trots allt inte föreligger någon större risk för närvarande. Generellt sett så är det dock väl belagt att ju flera riskfaktorer en person har, desto högre risk.

Överväganden

Check-10 är utformad med syftet att utgöra en grund vid bedömningar i samband med såväl konkreta polisiära ingripanden som vid förhörssituationer och mer omfattande analysverksamhet. Check-10 innehåller 10 riskfaktorer, men kan kompletteras med 5 sårbarhetsfaktorer (Check-10+). Tanken är att Check-10+ bör användas i den mån bedömaren behöver göra avväganden om brottsofferskydd. Om inte, nöjer man sig med att gå igenom riskfaktorerna i Check-10. I den mån en bedömning ska göras inom områden som partnervåld, stalkning eller hedersrelaterat våld rekommenderas att redan vedertagna instrument inom dessa områden används i första hand (SARA:SV, SAM och PATRIARK). Risken är annars att viktiga och väl validerade riskfaktorer inom dessa områden hamnar utanför en riskbedömning eftersom Check-10 inte täcker alla viktiga riskfaktorer i dessa instrument. De i Check-10 och Check-10+ förekommande faktorerna utgör en bred bas bestående av riskfaktorer och sårbarhetsfaktorer som har visat sig ha en särskild tyngd i dels andra checklistor för våld och kriminalitet, dels i den erfarenhet av ett stort antal riskbedömningar som undertecknad har i praxis. Följande checklistor och andra instrument för riskbedömningar ligger till grund för Check-10 och Check-10+: B-SAFER, HCR-20,

ODARA, PATRIARK, RSVP, SAM, SARA, SARA:SV, SAVRY, START, SVR-20, VBC, VRAG, JSAT, samt de diagnostiska instrumenten PCL:R, PCL:SV och CAPP.

Det primära syftet med Check-10 och Check-10+ är att bedömaren skall rikta uppmärksamheten mot de i checklistan ingående faktorerna vid bedömning av risker och åtgärder. Check-10 och Check-10+ kan dock även användas vid forskning och uppföljning, och bör då fyllas i/kodas enligt de definitioner som finns under respektive risk- respektive sårbarhetsfaktor.

Användaren behöver inte ha klinisk kompetens för att använda Check-10 eller Check-10+, men avkrävs att ha erhållit utbildning i att använda dem.

Följande faktorer har inkluderats i Check-10 och Check-10+:

Allmänna riskfaktorer:

1. Våld

Polisiära riskbedömningar rör ofta våld, och "tidigare våld" är en av de mest robusta riskfaktorer som finns för att en person skall bruka våld även i framtiden. Denna riskfaktor finns med i alla betydelsefulla riskbedömningsinstrument som är i bruk runt om i världen. Tanken här är att bedömaren skall bedöma dels vilken typ av våld som personen ifråga nu har gjort sig skyldig till och också, i den mån det går, vilket slags våld personen eventuellt tidigare har gjort sig skyldig till. Bedömaren bör analysera såväl frekvens som svårhetsgrad av tidigare våld.

Kodning: Fysiskt våld, eller försök till fysiskt våld, inkluderande sexuellt våld, med medicinsk behandling eller kontroll som följd för något brottsoffer, eller som borde medfört sådan behandling eller kontroll, och/eller användande av vapen, bedöms som "J". Mindre allvarligt våld, eller försök därtill, bedöms som "D".

2. Hot/Avsikt att bruka våld

Hot, eller en känd avsikt att bruka våld, är en mycket viktig riskfaktor vid särskilt riktat våld. Men även hot mot andra är en viktig faktor att analysera. Ett uttalat hot, eller en uttalad avsikt, anses av de flesta erfarna analytiker och riskbedömare vara någonting som alltid bör värderas. Bedömaren bör här analysera trovärdigheten och det genuina i hotet/avsikten.

Kodning: Dödshot eller hot om allvarligt våld bedöms som "J". Hot om att tillfoga mindre allvarligt våld bedöms som "D". Inkluderat är kännedom om planering, eller tankar kring, att skada/döda någon.

3. Kriminell belastning

Många personer som tidigare dömts för brott har tyvärr en tendens att återfalla i ny kriminalitet. Särskilt gäller det personer som döms till fängelsestraff eller behandling vid ungdomsvårdsskola. Bedömaren bör således om möjligt kontrollera huruvida det finns en historia av tidigare kriminalitet. Bedömaren bör inte bara kontrollera *om* personen tidigare har dömts eller skäligen misstänkts för brott, utan även analysera *vilken* slags brott det i så fall handlar om. Många brottslingar har en tendens att ständigt upprepa samma typer brott, på ett likartat sätt (ex vis vid partnervåld eller sexuellt våld).

Kodning: Kriminalitet som inneburit frihetsberövande påföljd kodas som "J". Övrig kriminalitet kodas som "D".

4. Tillgång till vapen

Tillgång till vapen innebär en ökad möjlighet för en gärningsman att utöva allvarligt våld, och innebär en ökad risk vid ett polisiärt ingripande. Bedömaren bör här även bedöma huruvida en gärningsman förefaller att vara särskilt intresserad, eller rent av fixerad, vid vapen. Ett överdrivet vapenintresse är inte sällan fallet hos högriskpersoner.

Kodning: Tillgång till skjutvapen bedöms som "J". Stickvapen och liknande bedöms som "D".

5. Upptrappning

Denna faktor kan innebära att personen trappar upp sitt beteende till frekvens och/eller svårhetsgrad. Särskilt vid riktat våld är detta en viktig riskfaktor, men bedömaren bör här även väga in en eventuell upptrappning i en persons antisociala liv och leverne.

Kodning: Personen har trappat upp sitt våldsamma/hotfulla eller i annat avseende kriminella beteende. "Upptrappning" avser frekvens och/eller svårhetsgrad av beteendet.

Personlighetsmässiga riskfaktorer:

Här avkrävs inte bedömaren att göra någon noggrann och detaljerad personlighetsdiagnostik. Vad bedömaren här skall göra är att fundera kring om personen ifråga har ett mönster i sitt sätt att tänka och vara som skiljer honom/henne från det stora flertalet människor, eller att personen uppträder så egendomligt att man kan misstänka svår psykisk sjukdom.

6. Missbruk

Missbruk är en av de viktigaste utlösande faktorerna för våld och kriminalitet som vetenskapen känner. Bedömaren bör här väga in såväl ett eventuellt beroende hos den misstänkte (eftersom detta kan vara ett incitament för att begå brott i syfte att finansiera sitt missbruk), som de effekter som den aktuella drogen har på personen ifråga (blir personen ifråga exempelvis aggressiv/depressiv?).

Kodning: Vanemässigt missbruk av alkohol eller droger som har försämrat dennes hälsotillstånd eller sociala förmåga (ex.vis överkonsumtion, omhändertagen av polis eller uppsagd från sitt arbete) kodas som "J". Även upprepad droganvändning som utlöser aggressivitet/depressivitet bedöms som "J".

7. Psykiska problem

Psykiska problem, vilka som helst, är generellt sett förknippade med högre risker för våld och kriminalitet. En svår psykisk sjukdomsproblematik kan medföra en oförutsebarhet och en svårighet att "läsa av" personen ifråga. Men bedömaren bör även vara uppmärksam kring om det föreligger psykiska problem vilka kan medföra inslag av utagerande eller oberäknlighet, exempelvis depressivitet eller ångest.

Kodning: Tecken på psykisk sjukdom (ex vis svår depression, svår ångest, förvirring, vanföreställningar), kodas "J", liksom ett beteendemönster karakteriserat av aggressivitet, depressivitet, impulsivitet, instabilitet eller extrem svartsjuka (vid bedömning av risker vid partnervåld).

8. Kriminell attityd/Antisocialt umgänge

Denna faktor är given i de flesta checklistor för riskbedömning. Ett leverne i ett socialt sammanhang där våld och brottslighet helt eller delvis accepteras utgör en stark riskfaktor för att personen ifråga skall begå brott. De attityder som människor har, styr i hög grad det beteende som de använder sig av. Här bör bedömaren analysera såväl typ av umgänge som hur manifest och stark en eventuell antisocial attityd förefaller att vara. Av betydelse här kan även vara en sub-kulturell attityd som i vissa fall kan utgöra ett rättfärdigande av kriminella handlingar, exempelvis ett så kallat ”hederstänkande”. Här bör bedömas såväl huruvida personen kan anses vara en dominant ledartyp eller en lättledd efterföljare. Många tungt kriminella personer med psykopatiska personlighetsdrag är inte sällan dominanta och har ett självförtroende och självkänsla som inte är adekvat i förhållande till deras livssituation, liksom att lättledda personer med stort behov av att tillhöra någon gruppering kan vara särskilt lätta att förmås till kriminella handlingar.

Kodning: Om personen ger uttryck för socio-politiska, religiösa, (sub)kulturella eller personliga attityder som stöder eller ursäktar våld eller annan kriminalitet kodas ”J”. Detta gäller även beträffande personer som bagatelliserar eller förnekar mycket eller allt av sin tidigare kriminalitet (ex.vis förnekar helt, skyller på andra eller på offret/offren, eller tonar ner eller förnekar konsekvenserna av sin kriminalitet), liksom om personen kan anses vara uttalat dominant eller lättledd.

9. Dålig impuls kontroll

Dålig impuls kontroll är en vanlig riskfaktor i olika checklistor för bedömning av risk för våld och annan kriminalitet. Bristande impuls kontroll är exempelvis ett symptom att värdera vid olika slags personlighets störningar. Bedömaren bör vara uppmärksam på om personen har en tendens att ”handla först och tänka sen”, och huruvida personen har ”en kort stubin” och lätt hamnar i slagsmål. Aggressivitet, såväl i explosiv som i en mer långsiktig mening, är förstås en viktig riskfaktor för utagerande i faktiskt våld eller annan kriminalitet. Bedömaren bör dock inte glömma bort att även bedöma depressivitet, vilket är en mycket viktig utlösande faktor vid allvarligt riktat våld mot närstående, men kan också innebära en desperation hos personen som innebär en ökad risk vid ett polisingripande.

Kodning: Personer med en påfallande dålig impuls kontroll skall kodas ”J”. I fall där en person bedöms ha dålig impuls kontroll med åtföljande aggressivitet eller depressivitet skall kryssas i vilket av detta som bedömaren avser. I fall där både aggressivitet och depressivitet föreligger kryssas båda rutorna i.

10. Bristande empati/skuld/ånger

Denna riskfaktor fångar särskilt upp utmärkande drag för personer med sk psykopatiska personlighetsdrag, men också vissa autismspektrum störningar, och utgör därmed en av de allra tyngsta riskfaktorerna för våld och kriminalitet. Att ha svårt att känna empati, skuld och ånger gör det mycket svårt att gå igenom livet utan att bruka våld eller begå annan typ av kriminalitet. En sådan brist utgör en hörnsten vid diagnosticering av psykopati och också vid riskbedömningar av olika slags våld. Personer med dessa personlighetsdrag kan vara särskilt oberäknliga och hänsynslösa vid ett polisingripande.

Kodning: Personer med påfallande känslomässig kyla inför sin kriminalitet och sitt/sina offer bedöms som ”J”.

Sårbarhetsfaktorer hos offret/offren:

11. Inkonsekvent beteende eller attityd gentemot gärningsmannen

Av olika skäl såsom rädsla, kärlek, tvivel, eller sympati för gärningsmannens känslor, kan ett offer uppträda inkonsekvent i förhållande till gärningsmannen. Vid separationer, exempelvis, kan ett tvetydigt uppträdande från offrets sida leda till missuppfattningar från gärningsmannens sida (det kan uppfattas som att offret sänder ”dubbla budskap”). Vissa offer tar ibland själv kontakt med gärningsmannen i syfte att försöka resonera med honom/henne eller rent av vädja till denne om förståelse. Ett offers uppfattning och attityd till en gärningsman och dennes beteende påverkar i hög grad offrets egna beteende. Många offer minimerar eller förnekar att gärningsmannens beteende är felaktigt och innebär en fara, och vissa offer kan till och med uppfatta gärningsmannens våldsbeteende som någonting normalt och acceptabelt. Andra offer kan klandra sig själva för att gärningsmannen brukar våld mot dem och uppleva dennes våldsbeteende som berättigat. Ett offer kan också omfattas av starka(sub)kulturella eller religiösa uppfattningar som gör det svårare än annars att avsluta en våldsam relation, eller att ens söka hjälp hos sociala eller rättsvårdande myndigheter. Offer som själva är indragna i kriminalitet (droger, prostitution, eller liknande) kan också vara mindre benägna än andra att söka hjälp hos polis eller andra myndigheter vid utsatthet för våld.

Kodning: Offer som uppvisar ett inkonsekvent beteende eller attityd gentemot gärningsmannen bedöms som ”J”.

12. Extrem rädsla

Offer är ofta traumatiserade och rädda som ett resultat av det våld eller övergrepp de har drabbats av. En rädsla och en ängslan kan utgöra en hög grad av sårbarhet och hjälplöshet hos offret och därmed motverka dennes förmåga och motivation att skydda sig från gärningsmannen. “Extrem rädsla” betyder att vara rädd, skräckslagen eller panikslagen för att gärningsmannen ska (a) trappa upp sitt våldsamma och/eller hotfulla beteende; (b) allvarligt skada eller till och med döda offret; eller (c) allvarligt skada eller till och med döda offrets nära anhöriga. Rädsla hos offret skall endast betraktas som en sårbarhetsfaktor om denna rädsla påverkar offrets förmåga och motivation att skydda sig från gärningsmannen.

Kodning: Offer som uppvisar ett inkonsekvent beteende eller attityd gentemot gärningsmannen bedöms som ”J”.

13. Dålig tillgång till social och professionell hjälp

Ett offer blir mer sårbar om hon/han saknar kunskap, möjlighet eller motivation att söka professionell hjälp. Offret kan vara okunnig om lagstiftning, rättigheter och skyddsåtgärder, eller ibland ovillig att söka sådan hjälp. Offer som är äldre, eller har fysiska handikapp, eller är invandrare med mindre bra språkkunskaper eller kunskaper om det samhälle de nu lever i, har mindre möjligheter att söka professionell hjälp och kan därmed också ha ett stort beroende av gärningsmannen. Vidare kan offret vara geografiskt eller socialt isolerad och/eller ha liten eller ingen kontakt med familj och vänner.

Kodning: Offer som har dålig tillgång till social och professionell hjälp kodas ”J”.

14. Farlig livssituation

“Farlig livssituation” inkluderar att offret har en otillräcklig säkerhet i hemmet, på arbetsplatsen, eller när det gäller transporter, eller att offret fortsätter att leva tillsammans med eller i närheten av gärningsmannen.

Kodning: Offer som har en farlig livssituation kodas "J".

15. Personliga problem

Offer för våld utvecklar inte sällan psykiska problem och missbruk, samt blir indragna i juridiska tvister, m m, vilket kan öka deras sårbarhet och därmed minska förmågan och motivationen att skydda sig från upprepade övergrepp från gärningsmannen. Vanliga psykiska problem är ångest, post-traumatiskt stressyndrom, depression och självmordstankar.

Kodning: Offer som har personliga problem som kan påverka skyddsarbetet kodas "J".